

כללי פסיק רישא

חובר בס"ד ע"י
משה ברוך ליכטענשטיין
בית שמש

תוכן עניינים

3	דבר שאינו מתכוין
4	פסיק רישא בפעולות נמשכות
5	קרוב לפסיק רישא
8	ספק פסיק רישא לשעבר
10	שיטת הערוך בפסיק רישא
13	פסיק רישא באיסור דרבנן
	פסיק רישא באיסור דרבנן במקום צער, במקום מצוה
16	ובמקום הצורך
18	פסיק רישא בתרי דרבנן
19	פסיק רישא ע"י עכו"ם
20	פסיק רישא שלא ניחא ליה ושלא אכפת ליה
20	הגדרת "לא ניחא ליה"
21	דבר שאינו מתכוין כשיש חשש וודאי

נספח

23	שיטת הרשב"א בצידה
27	שיטת המגיד משנה בפסיק רישא

דבר שאינו מתכוין

מקור ההיתר של **דבר שאינו מתכוין** נמצא בגמ' שבת (כ"ב., מ"א:) תניא רבי שמעון אומר גורר אדם כסא מטה וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ.

הגדרת **הרמב"ם**¹ לדבר שאינו מתכוין: "דברים המותרין לעשותן בשבת, ובשעת עשייתן אפשר שתעשה בגללן מלאכה ואפשר שלא תעשה, אם לא נתכווין לאותה מלאכה הרי זה מותר".

פסיק רישא - מבואר בגמ' בכמה מקומות (שבת ע"ה., שבת ק"ג.) שמודה רבי שמעון ב**פסיק רישא** ולא ימות שאסור. היינו, הגם שפסיק רישא הוא סוג של דבר שאינו מתכוין, שגם הוא עוסק במעשה היתר [כגון הסרת ראש הדג] למטרת היתר [להוציא הדם], לא התיר רבי שמעון אלא בדבר שאינו מתכוין **שאינו** פסיק רישא, היינו שיש ספק אם יקרה התוצאה האסורה. אבל פסיק רישא, וכלשון הט"ז (או"ח סי' של"ז ס"ק א') "שאע"פ שאינו מכווין לעשותו, א"א שלא יעשה", גם רבי שמעון מודה שאסור.

דין זה נפסק להלכה בשו"ע או"ח (סי' של"ז סע' א') דבר שאינו מתכוין מותר, והוא שלא יהא פסיק רישא.

היינו שהלכה כרבי שמעון שדבר שאינו מתכוין מותר, ובתנאי שאינו פסיק רישא, דהיינו שאינו וודאי שיקרה התוצאה האסורה.

¹הל' שבת פרק א' הלכה ה'

ניחא ליה ולא ניחא ליה - פסיק רישא דניחא ליה אסור מה"ת, ודלא ניחא ליה אסור מדרבנן² (ולשיטת הערוך³ פסיק רישא דלא ניחא ליה מותר).

דבר שאינו מתכוין במלאכה מה"ת - ההיתר של דבר שאינו מתכוין נאמר גם במצב שאם יכווין יהיה איסור דאורייתא בפעולה שהוא עושה⁴.

פסיק רישא בשאר איסורים - כדאי לציין שהיתר זה של דבר שאינו מתכוין אינו מוגבל להלכות שבת, שגם מצאנו בגמ' נזיר (מ"ב.) שנזיר חופף ומפספס, וסיבת ההיתר מבואר שם משום דבר שאינו מתכוין אליבא דר"ש. וא"כ אין סיבת ההיתר של דבר שאינו מתכוין בגלל חסרון במלאכת מחשבת.

פסיק רישא בפעולות נמשכות

משמע בגמ' שבת (נ.; פ"א.) שגם אם חוזר על פעולות מסוימות (כגון סירוק שערות) וכל פעולה בפני עצמה אינה פסיק רישא, אבל בכללות כל הפעולות ביחד הוי פסיק רישא, נחשב כפסיק רישא ואסור⁵.

² ביאור הגר"א או"ח סי' רנ"ג סע' ה' [ס"ק ס"ט] ע"פ גמ' שבת (ק"ג., קל"ג.)
³ יבואר להלן

⁴ כך משמע מסתימת הגמ' שבת (כ"ב.) ומלשון רש"י שם ד"ה הל' כר"ש ("והוי תולדה דחורש או בונה") ומסתימת לשון הרמב"ם שם. וכ"כ במפורש בשעה"צ סי' של"ז ס"ק א'.

⁵ כך משמע מדברי הגמ' שבת (נ.): נזיר מפספס... אבל לא סורק, ואליבא דרש"י שם (ד"ה ומפספס וד"ה אבל לא סורק) שס"ל שאיסור סורק הוא משום פסיק רישא של תלישת שערות (אבל תוס' שם ס"ל שאיסור סירוק הוא משום מכוון להשיר נימין המדולדלין). וכע"ז משמעות הגמ' שבת (פ"א.) שאסור למשמש בצרור בשבת

קרוב לפסיק רישא

בעניין קרוב לפסיק רישא (דהיינו שקרוב לוודאי שיקרה האיסור, אבל אינו וודאי) פליגי בזה הראשונים:

- לפי תרומת הדשן⁶, והיראים⁷ גם מה שהוא קרוב לפסיק רישא אסור⁸.

ומפרש שם רש"י (ד"ה כלאחר יד) שאסור משום [פסיק רישא של] השרת נימין, ומובא בשו"ע (סי' שכ"ח סע' מ"ט).

ורואים משני מקומות אלו שאע"פ שלכ' אין בכל פעולה של סירוק שערות ושל משמוש בצרור פסיק רישא של השרת נימין, הואיל ולגבי כל פעולות של סירוק **ביחד** יש פסיק רישא של השרת נימין זה אסור, משום שגם זה בכלל פסיק רישא הוא. **וכעני"ז** ממש בביה"ל (סי' שכ"ח סע' מ"ט ד"ה לשום פתילה) שכותב "דמפני שהוא מכניס ומוציא כמה פעמים אפשר דחשבו זה לפסיק רישא של השרת נימין" (אבל הביה"ל נשאר בזה בצ"ע). **וכ"כ** להדיא האורחות שבת (ח"ג פרק ל' הע' ח') ומדייק זה מדברי שו"ת ריב"ש (סי' שצ"ד) ע"ש. **אמנם** בשש"כ (פרק כ"ו הע' ס"ז) מביא מהגרש"ז שמותר ללכת בשבת ע"ג דשא, אע"פ שאם מרבה ללכת וודאי שיתלוש עשב בא' מפסיעותיו, מ"מ דנים כל פסיעה בנפרד, ובאותה פסיעה אין פסיק רישא שיתלוש עשב, ומסיים "אך העירו לי משו"ת הריב"ש סי' שצ"ד וצ"ע" עכ"ל.

⁶ תה"ד (סי' ס"ד)

⁷ יראים (ח"ב עמוד ז' סי' רע"ד) וז"ל הוסיפו חכמים שלא לגרור כסאות גדולות בארץ לפי שהוא **קרוב לפסיק רישא**. ומובא באגלי טל (מלאכת חורש ס"ק כ' אות ג' – אות י"ב). וכותב האגלי טל (שם אות י"ב) שלפי שיטת היראים קרוב לפסיק רישא נחשב פ"ר מה"ת כיון שמה"ת אזלינן בתר רובא (ומה שכותב היראים שקרוב לפסיק רישא מדרבנן אסור ["הוסיפו חכמים"], משום שזה מלאכה כלאחר יד).

⁸ ויש לציין שלפי שיטות אלו **קרוב לפסיק רישא אסור** [מדינא] **כמו פסיק רישא, אבל משמע** מדברי רבינו אברהם בן הרמב"ם (מובא בספר שביתת השבת בהתחלה תשובה י"ט ד"ה ודקא [ב']) שאין זה איסור [מדינא] כמו פסיק רישא עצמו. אבל **מגונה הדבר**. וז"ל שם: "ודמי לפסיק רישא ומפני זה הוציאו בלשון לייט עלה".

- לפי הריטב"א⁹ והמאירי¹⁰ קרוב לפסיק רישא מותר, ובכלל דבר שאין מתכוין הוא¹¹.

שיטת המהרש"א¹² שקרוב לפסיק רישא אסור.

ולהלכה גם שיטת המ"ב¹³ שקרוב לפסיק רישא אסור.

⁹ריטב"א (יומא לד: ד"ה והתניא, וכתובות ה: ד"ה הלכה כרבי יהודה).
¹⁰מאירי (מס' עדויות פרק ג') וז"ל שם ואין כאן פסיק רישא שאפשר לפעמים שאינם עושים חריץ; מאירי (שבת קי"א). וז"ל שקצת בני אדם שותים ואין נעקרין; מאירי (כתובות ו: וז"ל הואיל ואפשר שיזדמן כך אין כאן פסיק רישא).
¹¹ וז"ל שם בכתובות "דכל שאפשר שלא יעשה איסור אפ' בצד רחוק לא חשיב פסיק רישא".

¹² בגמ' (שבת ק"כ:) כתוב וז"ל תנא נר שאחורי הדלת פותח ונועל כדרכו, ואם כבתה כבתה. לייט עליה רב עכ"ל. והשו"ע (סי' רע"ז סע' א') פוסק כרב. והמהרש"א שם ד"ה בא"ד ועוד דא"כ ה"ל, מסביר שהברייתא מתיר בגלל שהוא קרוב לפסיק רישא, ורב אסור קרוב לפסיק רישא. **ולכן רואים** שקרוב לפסיק רישא אסור אליבא דמהרש"א.

¹³ ביה"ל (סי' רע"ז סע' א' ד"ה שמא יכבנו). בתור **הקדמה**, איתא בשו"ע שם (סי' רע"ז סע' א') שאם נר מונח אחורי הדלת אסור לפתוח הדלת שמא יכבנו הרוח. וע"ז שואל הביה"ל שהלא כתוב בגמ' שפסיק רישא הוא [וא"כ מוכח שהוא **וודאי** ולא **שמא**, שאל"כ בכלל דבר שאין מתכוין הוא, ואינו פסיק רישא]? ומתוך הביה"ל שלפי מה שפירש המהרש"א שם שאינו פסיק רישא אלא קרוב לפסיק רישא ניחא הלשון. **רואים מכאן** שגם מה שהוא "שמא" דהיינו שהוא קרוב לפסיק רישא אסור, לפי הבנת הביה"ל בדברי השו"ע.

וגם בשעה"צ סי' ש"כ ס"ק מ"ט (בעניין הידוק מוכין בנקב) מצדד השעה"צ (בפשט הראשון) שגם כוונת המרדכי שקרוב לפסיק רישא אסור. והשש"כ (מבוא פרק א' הע' נ"ו) מביא עוד ראיה מלשון המ"ב (סי' שיד" ס"ק נ"ב) שכותב שם "ואף דאין מתכוין לזה, **כמעט פסיק רישא הוא** [ואסור]".

אבל לכו"ע כל שאינו **קרוב** לפסיק רישא בכלל דבר שאינו מתכוין ומותר, וגם אם הסיכוי שלא יקרה האיסור הוא קטן, עדיין הוא בכלל דבר שאינו מתכוין, וא"צ להיות ספק השקול¹⁴.

מה שהוא **דומה** (לא קרוב) לפסיק רישא מותר¹⁵.

¹⁴ ברירת מחדל שדבר שאינו מתכוין מותר, אא"כ הוא פסיק רישא (כדלעיל). פסיק רישא היינו וודאי שיקרה כאן איסור, ולפי היראים, תה"ד ומהרש"א הנ"ל גם קרוב לפסיק רישא אסור. **אבל** כל שאינו בכלל זה, גם אם סביר מאוד שיקרה האיסור, אין זה פסיק רישא אלא בכלל דבר שאינו מתכוין, ומותר.

¹⁵ מסוגיא דביצה (ל"ו: ת"ש פורסין מחצלת) רואים שמה שהוא **דומה** לפסיק רישא (ולא **קרוב** לפסיק רישא) מותר. בתוס' (לו: ד"ה אלא) מביא תירוצו של הר"ר משה מאיברא שלפי רבי שמעון מייירי שיש חור קטן בכוורת, אך אינו נראה, וא"כ לא הוי פסיק רישא (אליבא דר"ש, אבל לפי ר"י אסור). **ורואים** מתוס' שדומה לפסיק רישא מותר אליבא דר"ש. והמג"א (סי' שט"ז סע' ט') מביא דברי התוס' אלו להלכה. ואח"כ כותב המג"א וז"ל וע' במהרש"א שם שכתב דל"ג "ותסברא" עכ"ל. וע' במחצה"ש שם שמסביר שלפי גרסא זו [של המהרש"א, של"ג ותסברא] סברת התוס' [שדומה לפסיק רישא מותר] נשאר גם למסקנא, וזה שיטת המג"א.

ספק פסיק רישא לשעבר

בדוגמאות של דבר שאינו מתכוין שמצאנו בגמ' ובשו"ע מדובר במקרים שיש **ספק פ"ר בעתיד** (כלשון שביתת השבת¹⁶ "הספק באיכות הפעולה שיקרה"), שבגרירת כסא (שבת כ"ב). יש ספק אם יקרה מלאכה ע"י הגרירה, או שיש ספק אם סריקת השער של נזיר (נזיר מ"ב). יגרום לתלישת שערות.

האחרונים דנו אם ההיתר של דבר שאינו מתכוין (ספק פ"ר) גם נאמר אם **הספק בעבר** (כלשון שביתת השבת (שם) "ספק במציאות הנפעל, וא"כ הספק הוא לשעבר"). הדוגמא הקלאסית הוא כשיש תיבה קטנה שרוצים לסגור, ויש ספק אם יש בתיבה זבובים; על הצד שיש בתוכו זבובים יש איסור פסיק רישא לסגור התיבה (משום צידה), והספק היא **במציאות** הקיים עכשיו – אם יש בתוכו זבובים או לא. במילים אחרות, **הספק אינו בפעולה**¹⁷ אלא **במצב הנוכחי**.

- **שיטת הט"ז**¹⁸ שגם **ספק פ"ר לשעבר** בכלל ספק פסיק רישא, **ומותר בשבת**.

¹⁶ כללי דבר שאין מתכוין ופסיק רישא ז'

¹⁷ והעיר הגרש"ז אוירבך (מנחת שלמה קמא סי' י' ענף ב' אות ו') שגם בגרירת כסא וספסל [שזה פשוט בגמ' ששייך בזה ההיתר של דבר ש"מ] באמת אפשר לדון כספק פ"ר לשעבר. שהרי, כל הספק שיש לו אם יקרה עשיית חריץ ע"י הגרירה תלוי בטיב העפר ובכוח המאמץ... ואעפ"כ אין זה נחשב כספק במציאות הקיים עכשיו. ומסביר הגרש"ז שאפשר "שדווקא באופן שיכול לברר [הספק] אז אומרים שנחשב ספק פ"ר ואסור, משא"כ באופן שא"א כלל לברר [הספק, מוגדר כדבר ש"מ]".

¹⁸ ט"ז סי' שט"ז (ס"ק ג') במקרה של זבובים הנ"ל

- שיטת שביתת השבת¹⁹ לחלק בין איסורי שבת לשאר איסורים, ודווקא באיסורי שבת יש להקל בספק פ"ר לשעבר, ולא בשאר איסורים.
- שיטת הגר"ז²⁰ (ועוד אחרונים²¹) לחלק בין ספק פ"ר להבא ולשעבר, ולאסור בספק לשעבר²².

להלכה משמע שמסקנת המ"ב²³ **להקל** לגבי ספק פ"ר לשעבר (גם של דאורייתא). וכן דעת השש"כ²⁴ להקל.

¹⁹ שביתת השבת כללי דבר שאינו מתכוין ופ"ר (סע' ז' ו') ומחלק בין שבת, שבו ספק פ"ר לשעבר **מותר** משום מלאכת מחשבת אסרה תורה, לבין שאר איסורים שבהם רק דבר שאינו מתכוין [היינו להבא] מותר, אבל לא ספק פ"ר לשעבר, ומקורו מדברי הרמ"א (יו"ד סי' פ"ז סע' ו') ע"ש.

²⁰ הגר"ז (או"ח סי' רע"ז קו"א אות א') מחלק בין ספק פסיק רישא לשעבר (שאסור) ובין ספק פסיק רישא להבא (שזה דבר שאינו מתכוין ומותר).

²¹ **מצאנו** חילוק זה [בין ספק פ"ר להבא ולשעבר] מפורש בחידושי רע"א (על הרמ"א יו"ד סי' פ"ז סע' ו') בנוגע לבישול בב"ח. (ובדברי הרמ"א עצמו שם אין הכרע, שאפשר ללמוד בדברי הרמ"א שמדובר בוודאי.) **אבל** אינו ברור מתוך דברי הגרע"א אם אותו חילוק [בין ספק פ"ר להבא ולשעבר] נאמר גם לעניין שבת, וע"ע בדברי שביתת השבת הנ"ל שאכן מחלק בין שבת לשאר איסורים. **גם** החלקת יואב (סי' ח') מחמיר בספק פסיק רישא לשעבר.

²² ע"ש בגר"ז שבתחילת דבריו מחלק ואסור ספק פ"ר לשעבר, ואז כותב "אכן לדעת הט"ז..." ומסיק "כתבתי זאת [דברי הט"ז] שלא יהיה האיסור חמור כי כמעט א"א ליזהר העוברי דרכים..." ולכל דעתו הרמה להחמיר בזה, ורק מביא דעת המקילים להמליץ טוב על אלו שמקילים למעשה.

²³ במשנה ברורה (סי' שט"ז ס"ק ט"ז) מביא היתר של הט"ז במצב של איסור דרבנן בלי להביא שום חולק. ובביה"ל (ד"ה ולכן יש ליזהר) כותב לולא דברי הט"ז הסברא להיפך, וספק פ"ר לשעבר בכלל ספק דאורייתא הוא ואסור, ודעתו של הביה"ל נוטה להקל באיסור דרבנן שאז ה"ל ספק דרבנן. **ואין** מסקנא ברורה לא בדברי המ"ב ולא בדברי הביה"ל לגבי ספק פ"ר לשעבר בנוגע לאיסור דאורייתא. **וע"ע** בשש"כ (מבוא פרק א' הע' נ"ח) שהבין שהביה"ל כן מסיק לקולא [ואולי בגלל שבסוף דבריו הביא דברי הרמב"ן דמסייע לט"ז].

²⁴ מבוא סע' ט"ז (וע"ע בהע' נ"ז ונ"ח).

שיטת הערוך בפסיק רישא

שיטת הערוך²⁵ שפסיק רישא דלא ניחא ליה מותר:

"...אע"ג דהוי פסיק רישא, כיון שאינו נהנה ביין הנסחט, בכה"ג לא מודה רבי שמעון [שאסור]; אלא דווקא היכא דהוי פסיק רישיה וניחא ליה²⁶..."

הר"ן²⁷ דוחה ראיותיו של הערוך וחולק עליו, וכן דעת ר"י²⁸ שפסיק רישא דלא ניחא ליה אסור [מדרבנן].

השו"ע (בסי' ש"כ סע' י"ח)²⁹ מביא שיטת הערוך בתור "יש מי שמתיר", וממשיך השו"ע וכותב "...וחלקו עליו ואמרו שפסיק רישא דלא ניחא ליה אסור". ואז כותב השו"ע שהעולם נוהגים היתר בדבר, ויש ללמד עליהם זכות.

²⁵ ערך סבר וערך פסק, מובא בתוס' יומא ל"ה. (ד"ה ה"מ), ומובא בב"י (סי' ש"כ).
²⁶ והקשו על הערוך מהא דנר מאחורי הדלת, שאסור לפתוח הדלת משום מכבה (שבת קכ: לפי רב), אע"פ דלכ' ה"ל פ"ר דלנ"ל? ותירץ הרשב"א (שבת ק"כ:) ששם ניחא ליה משום הבהוב פתילה או שיישאר מהנר.

אגב, רואים מכאן שגם הנאה פורתא נחשבת "ניחא ליה", וא"צ להיות הנאה מרובה (לפי הרשב"א אליבא דהערוך). **ויש לדון** אם גם להחולקים על הערוך (תוס' בכמה מקומות ועוד) אם הנאה פורתא גם חשיב לדידהו להפוך איסור דרבנן [של פ"ר דלא ניחא ליה] לאיסור תורה [של פ"ר דניחא ליה].

²⁷ שבת (מא. ד"ה אבל, מובא בב"י שם)

²⁸ תוס' שבת (ק"ג. ד"ה לא צריכא)

²⁹ ז"ל שם: חבית שפקקו בפקק של פשתן לסתום נקב שבדפנה שמוציאין בו יין, יש מי שמתיר אע"פ שא"ל שלא יסחט, והוא שלא יהא תחתיו כלי, דכיון שאינו נהנה בסחיטה זו הוי פסיק רישא דלא ניחא ליה ומותר. וחלקו עליו ואמרו דאע"ג דלא ניחא ליה, כיון דפסיק רישא הוא אסור.

הביה"ל³⁰ מדייק מדברי השו"ע שנראה שמסכים להפוסקים שס"ל שפסיק רישא דלנ"ל אסור מדרבנן (וראה הערה³¹).

ומכמה מקומות³² בשו"ע ורמ"א רואים שאין הלכה כשיטת הערוך.

³⁰ שם ד"ה יש מי שמתיר

³¹ ומ"מ ממשיך הביה"ל לפרש דברי השו"ע שמיקל בגלל שיש עוד צירופים להקל, דהיינו בגלל שהברזא ארוכה (שיטת הראב"ד) וגם שזה דש והולך לאיבוד (שיטת מ"מ ודעימיה) עיי"ש.

³² שו"ע סי' ש"כ סעי' י"ח, (וביה"ל שם ד"ה יש מי שמתיר "מדברי השו"ע נראה דמסכים ליתר הפוסקים דפ"ר דלנ"ל הוא אסור מדרבנן"), שם סעי' כ' (ומ"ב שם ס"ק נ"ז), שו"ע סי' שכ"ו סעי' ט' (ומ"ב שם ס"ק כ"ז), רמ"א סי' של"ז סעי' ב' (בעניין כיבוד ע"י בגד). וגם מסתימת השו"ע סי' רע"ז סעי' א', ושם סעי' ב', רמ"א סי' שי"ד סעי' א', ושו"ע סי' של"ו סעי' ג'.

צירוף של שיטת הערוך

המג"א³³ ס"ל ששיטת הערוך חזי לאיצטרופי כשיש עוד צדדים להקל; היינו שאם יש צירוף של עוד ב' צדדים להקל³⁴, מותר בפסיק רישא דלא ניחא ליה. **ולכן** אע"פ שלא פוסקים כשיטת הערוך שמתיר פסיק רישא דלא ניחא ליה, בכל זאת אין שיטה זו נדחית מכל וכל אלא לפעמים מצטרפים אותו כשיש עוד סיבות להקל ולהתיר (וע' בהערה³⁵).

³³ ס' ש"כ ס"ק כ"ג (ע"פ ביאור מחצה"ש)

³⁴ ז"ל המג"א שם ואפ' למ"ד פ"ר דלנ"ל אסור הכא שרי, משום דסוחט משקין תולדה דדש היא ואינו אסור אלא כשהמשקין היוצאין אינן הולכים לאיבוד. ומבאר מחצה"ש שיש להקל שיש כאן ג' צדדים להתיר: **דעה א'** - דעת המ"מ ודעימיה [שדש והולך לאיבוד מותר] **דעה ב'** - דעת הערוך [פ"ר דלנ"ל מותר] **דעה ג'** - שיטת הראב"ד (מובא בסע' י"ז) דהוי כספוג שיש לו בית אחיזה. **אמנם** מדברי המ"ב (שם ס"ק נ"ה) ושעה"צ (שם ס"ק נ"ו) רואים שהבין שהמג"א סומך על תרתי לטיבותא – היינו דעת הערוך והמ"מ ולא הצריך דעת הראב"ד ג"כ, ודלא כמחצה"ש בהבנת המג"א, ומסקנת השעה"צ שמ"מ למעשה קשה לסמוך ע"ז.

³⁵ וע' בשעה"צ (ס' תרנ"ח ס"ק ח') שמצדד לצרף שיטת הערוך לגבי **מוליד ריח**. וע' בשו"ת אג"מ (או"ח ח"ד ס' ע"ד בישול אות י"ט) שמצדד להקל בבישול אחר בישול בדבר לח במצב של פ"ר דלנ"ל.

פסיק רישא דלא ניחא ליה באיסור דרבנן

דעת השו"ע ברוב מקומות הוא להחמיר בפסיק רישא דלא ניחא ליה באיסור דרבנן³⁶, ובמקצת מקומות הוא מיקל³⁷.

- ³⁶ בכמה מקומות **מחמיר** השו"ע בפסיק רישא של איסור דרבנן:
- (1) בסי' של"ו (סע' ח') אוסר השו"ע להרים עציץ שאינו נקוב, הגם שזה פסיק רישא של איסור דרבנן (עיי"ש בשעה"צ ס"ק ל"ט) דלא ניחא ליה.
  - (2) בסי' רע"ז (סע' א') אוסר השו"ע לפתוח דלת כשיש נר מאחוריו, אם עי"ז יכבנו הרוח (ואע"פ שכבוי ה"ל מלאכה שאצ"ל).
  - (3) בסי' ש"כ (סע' כ') מביא השו"ע שיש ליזהר שלא יגע בידיו צבועות בבגדיו או במפה משום צובע, ולפי המ"ב שם (ס"ק נ"ז) מדובר במקלקל, ואעפ"כ אוסר השו"ע בפ"ר דלנ"ל.
  - (4) דומה לזה מצאנו בסי' שכ"ח (סע' מ"ח) שאסור להניח בגד על מכה שיוצא ממנו דם, ובמ"ב (ס"ק קמ"ו) מפרש שמדובר במקלקל.
- בג' מקומות** יש לדון אם מדובר בפ"ר של איסור דרבנן או איסור דאורייתא:
- (5) בסי' שט"ז (סע' ד') אוסר השו"ע לפרוס מחצלת ע"ג כוורת אם הוא פסיק רישא של צידת הדבורים [שלל אין במינם נצוד, וה"ל איסור דרבנן, אבל ע' בהמשך שיש לדון בזה אליבא דשו"ע].
  - (6) בסי' שי"ב (סע' ז') אוסר השו"ע משמוש בצרור בפי הטבעת משום [פסיק רישא של] השרת נימין [ויש לדון אם זה מוגדר מלאכה שאצ"ל, ולכ' קשה להשתמש ביחד עם פ"ר דלנ"ל וגם מלאכה שאצ"ל].
  - (7) בסי' רע"ז (סע' ג') אוסר השו"ע לנער טבלא שיש עליו נר של שמן שא"א שלא יקרבנו אל הפתילה ונמצא מבעיר, ואע"פ שזה פ"ר דלנ"ל (ע' ביה"ל שם ד"ה א"א) [וגם בזה יש לדון אם זה מלאכה שאצ"ל, ושוב לכ' קשה להשתמש ביחד עם פ"ר דלנ"ל וגם מלאכה שאצ"ל].
- ³⁷ בשני מקומות מצאנו שמיקל הב"י בפסיק רישא של איסור דרבנן:
- (1) בב"י סי' שט"ז [ג' – ד'] כתוב "א"נ עד כאן לא אסר ר"ש... בפסיק רישא אלא בדברים שבמינים ניצוד, אבל זבובים שאין במינם נצוד כל שאין מתכוין שרי, ואע"ג דפסיק רישא הוא". (השער המלך פכ"ה מהל' שבת הל' כ"ה מביא ראי' מכאן שדעת השו"ע להקל בפסיק רישא דלנ"ל של איסור דרבנן, אבל הב"י עצמו מסיים שם וז"ל: "מ"מ כיון דנפק מפומיה דסה"ת ומרדכי, ולא חזינו מאן דפליג, מי יקל ראשו שלא לחוש לדבריהם". ומשמע שמסקנת הב"י לחומרא).

(וע' בהערה שדנו האחרונים בשיטת השו"ע וביישוב דבריו³⁸).

דעת הרמ"א לאסור בפסיק רישא דלא נחא ליה באיסור דרבנן³⁹.

2) בב"י ושו"ע סי' שי"ד (סע' א') מתיר להוציא ולהכניס סכין שתקוע בחבית (ע"פ שיטת תה"ד, וע' מ"ב שם ס"ק י"א שס"ל לשו"ע שפסיק רישא באיסור דרבנן מותר בשבת, וכ"כ בכה"ח שם ס"ק י"ד).

וא"כ לכל יש סתירה בשיטת השו"ע לגבי פ"ר דלנ"ל באיסור דרבנן? **ואפשר לפרש** מה שאוסר השו"ע (סי' שט"ז סע' ד') לפרוס מחצלת ע"ג כוורת במצב שהוא פסיק רישא של צידת הדבורים, מדובר בפ"ר של איסור דאורייתא, שבב"י (סי' שט"ז) כותב במפורש שדבורים נחשבים מין ניצוד, וגם הכוורת מקום שניצודים בו הדבורים, ולכן לפי הב"י פעולה זו אסורה משום פסיק רישא של מלאכה דאורייתא. [אבל לפי"ז קשה למה מחמיר הב"י בפסיק רישא של צידת זבובים, שאלו אין במינם ניצוד, ושוב ה"ל פ"ר של דרבנן, וצ"ב.]

גם אפשר לפרש מה שאוסר השו"ע (סי' שי"ב סע' ז') משמוש בצרור בפי הטבעת משום השרת נימין, שזה נחשבת פסיק רישא דניחא ליה, וכמו שתייך השעה"צ (ס"ק כ"ב) אליבא דהערוך.

[אבל עדיין קשה כל שאר מקורות שהבאנו לעיל בהערה, שמשמע שס"ל לשו"ע שפ"ר דלנ"ל של איסור דרבנן אסור.]

³⁸ השער המלך (פרק כ"ה מהל" שבת הלכה כ"ה) מסיק בדעת השו"ע שפ"ר של איסור דרבנן מותר, ומיישב חלק מהמקומות שבו מחמיר השו"ע בחילוק בין אם מדובר במלאכה שאצ"ל (שחמור יותר, ובו פ"ר אסור) לשאר איסורי דרבנן (שפ"ר מותר אליבא דשו"ע). **אבל** דעת שביתת השבת (שם ב"ר ס"ק ד') שדעת השו"ע לאסור פ"ר דלנ"ל באיסור דרבנן, ע"ש. **וע"ע** באור לציון (ח"א סי' כ"ה) שדן בדין פ"ר של סוגים שונים של איסורי דרבנן (אבל בסוף מסיק בדעת השו"ע לחומרא), וע"ע בספר מנוחת אהבה (ח"ב פרק א') שדן באריכות ומסיק בדעת השו"ע לאסור פ"ר של איסור דרבנן. **וכן** דעת הרב מרדכי אליהו (מאמר מרדכי ח"ד פ"צ כ"ה) בדעת השו"ע.

³⁹ רמ"א (סי' שי"ד סע' א', ומ"ב שם ס"ק י').

דעת רוב אחרונים והמ"ב לאסור בפסיק רישא דלא נחא ליה
באיסור דרבנן⁴⁰.

פ"ר דלנ"ל של איסורים מיוחדים

- **באיסור גרמא** – מצאנו כמה אחרונים שדעתם להקל בפסיק רישא של גרמא⁴¹.
- **באיסור מוליד ריח** – ראה הערה⁴².

⁴⁰ **בדעת שאר הפוסקים** הגם שס"ל לתה"ד (סי' ס"ד) שפ"ר של איסור דרבנן מותר (מובא בשו"ע ש"ד א'), הקשה עליו המג"א מהא דפורסין מחצלת ע"ג כוורת (שו"ע סי' שט"ז סע' ד') שמבואר בגמ' שם שזה מותר רק במקרה שאינו פסיק רישא, ומסיק המג"א שגם פסיק רישא של איסור דרבנן אסור. **ומביא** המ"ב (שם ס"ק י"א) שלזה הסכימו הא"ר, הגר"א והגרע"א שפסיק רישא של איסור דרבנן אסור. וכן הוא מסקנת המ"ב (סי' שט"ז ס"ק י"א). ובשביתת השבת (שם ב"ר סוס"ק ד') מביא מהגר"ש נטנזאהן [השוואל ומשיב] שפ"ר של איסור דרבנן שאסור בעצם אסור, אבל פ"ר של איסור דרבנן שאסרו משום גזירה (אטו דאורייתא) מותר.

וכדאי לציין שיטת הבאר יצחק (להג"ר יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל) סי' ט"ו שמאריך בביאור שיטת תה"ד, וס"ל לבאר יצחק (בדעת תה"ד) שפ"ר של איסור דרבנן מותר **היכא דלא אפשר** דווקא (היינו היכא שליכא "דרכא אחרינא"), הואיל וזה נקרא "לא אפשר ולא קמכוין" שמותר באיסור דרבנן.

⁴¹ האבני נזר (שו"ת או"ח סי' קצ"ד אות ב') בדעת הרשב"א כותב "שפסיק רישא לא מהני להחשיב גרמא כמעשה" [ולכן מותר הוא]. בספר הר צבי (או"ח סי' קל"ג) מביא דברי האבנ"ז למעשה. שש"כ (פרק א' הע' קל"ה ופרק כ"ו הע' ל"ג) מיקל בפסיק רישא של גרמא (ומביא שש"כ בפרק א' שם שהגרש"ז הסתפק בגרמא של פ"ר של איסור דאורייתא).

⁴² **לגבי מוליד ריח** מצאנו שהט"ז (סי' שכ"א ס"ק ז') אוסר לשים פלפלין תוך הבגד ולכתוש בסכין עליו משום מוליד ריחא, שזה פ"ר דלנ"ל של איסור דרבנן (הולדת ריח). ומביאו המ"ב (שם ס"ק כ"ה). ומציין המ"ב דברי הט"ז בהלכות יו"ט (סי' תקי"א ט"ז ס"ק ח') ששם הט"ז מביא המהרש"ל שס"ל להקל בזה משום "דלא שייך לומר פסיק רישא אלא במלאכה ממש" וסיים הט"ז שם שדבריו נכונים. וע"ז כותב המ"ב (סי' שכ"א שם) ששמע שחזר בו הט"ז. ובסי' תרנ"ח (סע' ב') לגבי אתרוג ע"ג בגדים שאוסר הרמ"א משום מוליד ריח, מסביר המ"ב (ס"ק ז') שאסור משום פ"ר,

פסיק רישא באיסור דרבנן במקום צער, מצוה וצורך

- **במקום צער** - החיי אדם⁴³ מיקל בפסיק רישא דלנ"ל של איסור דרבנן במקום צער.
- **במקום מצוה** - המג"א בהל' לולב⁴⁴ מתיר פסיק רישא דלנ"ל של איסור דרבנן במקום מצוה⁴⁵.

"יש מקילין היכא דאינו מכוון". ומצדד שבשעה"ד אפשר דיש לסמוך על המקילין (ובשעה"צ שם ס"ק ח' כתוב ובפרט היכא דלנ"ל כלל שאז אפשר לצרף דעת הערוך). אבל אין ללמוד מזה קולא לשאר מקומות, שלפי מחצה"ש (סי' תרנ"ח ס"ק ב') בשיטת מהרש"ל "מוליד ריח הוא איסור קל" ואינו כשאר איסורי דרבנן ולכן התירו באינו מכוון.

⁴³ שבת כלל ל' סע' ב'. (וע"ע בנשמת אדם ס"ק א' שמשמע שבונה יסוד היתרו ע"פ דברי הרשב"א שמובאים בב"י ס"ס שט"ז שמתיר לנעול ביתו לשמרו אע"פ שעי"ז ניצוד הצבי [ע' לקמן בביאור דברי הרשב"א אלון]. והחיי אדם סומך ע"ז במקרה של פ"ר דלנ"ל ובצידיה דרבנן דווקא.) ומובא היתר זו במ"ב (סי' שט"ז ס"ק ה').

⁴⁴ סי' תרמ"ו ס"ק ב'

⁴⁵ דין זה מצאנו מפורש בגמ' (סוכה ל"ג:) אליבא דר"א בר"ש שממעטין ביו"ט [ענבים על ההדס, הפוסלים את ההדס אם הם מרובים מעליו]. והקשה הגמ' שמתקן מנא הוא? ומתרץ ר' אשי שלקטן [הענבים] לאכילה, וכר"ש דס"ל שדבר שאינו מתכוין מותר. ושואלת הגמ' שמודה ר"ש בפר"ר? ומתרצת הגמ' שיש לו הדסים אחרים. ולפי רש"י שם (ד"ה לא צריכא) בגלל שיש לו הדסים אחרים "אין כאן תיקון כלי" היינו שאינה נחשבת למלאכה כלל [וכמו שמצאנו בכמה מקומות כמו לגבי מלקט יבולות (סי' ש"ב סע' ב') ומיחם (מג"א סי' ש"ח ס"ק ל"ו)]. אבל לפי תוס' שם (ד"ה מודה ר"ש) יש איסור של מלאכה שאינה צריכה לגופה, וזה מותר משום מצוה [וק"ק שאם יש לו הדס אחר, איזה צורך מצוה יש במיעוט ענבים?].

איתא בשו"ע (סי' תרמ"ו סע' ב') עבר ולקטן [הענבים של הדס] או שלקטן אחר לאכילה, ה"ז כשר עכ"ל, ומשמע מזה שמותר לאדם אחר ללקטן לאכילה [שבסיפא לא כתוב "עבר" כמו ברישא] כמבואר בגמ'. המג"א שם (ס"ק ב') מפרש שמותר לאדם אחר ללקטן לכתחילה לאכילה, בגלל שזה דבר שאינו מתכוין [כלשון הגמ'] וכותב שם שאע"ג שאין הלכה כהערוך, "לצורך מצוה שרי באחר" [כמו שכתוב התוס' שם ד"ה מודה ר"ש].

ולגבי אם אפשר ללמוד מכאן לשאר מקומות של פסיק רישא של איסור דרבנן במקום מצוה, ולגבי פסיק רישא של איסור דרבנן במקום צורך – ראה הערה⁴⁶.

הרי שלפי המג"א בעצם יש כאן איסור (של תיקון מנא ביו"ט), והותר במצב של פ"ר דלנ"ל לצורך מצוה. [ולגבי אם איסור מיעוט ענבים (כשמתכון) הוא דאורייתא או דרבנן, פליגי בזה הראשונים, שלדעת הריב"א, מאירי ורא"ש איסור זה דאורייתא, ולדעת התוס' האיסור דרבנן. **ומשמע** מדברי הרמב"ם והשו"ע "לפי שהוא **כמתקן**" שס"ל שאיסורו דרבנן].

א"כ אליבא דמג"א פ"ר דלנ"ל של איסור דרבנן הותר לצורך מצוה. והמ"ב שם (ס"ק ח') גם מביא היתר זו.

⁴⁶ לגבי אם אפשר ללמוד מכאן למקומות אחרים, פליגי בזה אחרוני זמנינו: לפי השש"כ (מבוא פרק א' הע' נ"ה) כללא הוא שפסיק רישא דלנ"ל של איסור דרבנן מותר במקום מצוה (מקורו מהכא ס' תרמ"ו), במקום צער (מ"ב שט"ז הנ"ל) ובמקום צורך (מ"ב ס' שכ"א ס"ק נ"ז; וע"ע ס' שי"ד ס"ק י"א שמיקל המ"ב במקום צורך גדול דווקא). **אבל** האורחות שבת (ח"ג פכ"ו הע' ט') ס"ל שהיתר זו של פ"ר דלנ"ל של דרבנן במקום מצוה שייך רק במיעוט ענבים בהדס וז"ל "דין פרטי הוא ואין מדמין שבותין".

פסיק רישא של תרי דרבנן

הפמ"ג⁴⁷ לומד יסוד ע"פ דברי הטור והרמ"א⁴⁸ שפסיק רישא דלא נחא ליה של תרי דרבנן מותר.

והיתר זו מופיע במ"ב בכמה מקומות⁴⁹ (וראה הערה⁵⁰).

⁴⁷ סי' שט"ז א"א סק"ז

⁴⁸ יסודו בדברי הטור סי' שט"ז [סע' ג'] שחולק על ספר התרומות ומתיר לסגור תיבה שיש בה זבובים. וכותב הטור "שהכורות [שאסרו בכה"ג] קטנה היא". ועפ"ז כתב הרמ"א שם (סע' ג') שיש ליזהר שלא לסגור תיבה **קטנה**, וע"ז מסביר הפמ"ג יסוד, שלגבי תיבה גדולה זה מותר בגלל [פסיק רישא של] תרי דרבנן [אין במינו נצוד, ותיבה גדולה].

⁴⁹ מ"ב (סי' שט"ז ס"ק ט"ו, שעה"צ שם ס"ק י"ח, וסי' של"ז ס"ק ב'). **ומבואר** שם שכל ההיתר במצב של פסיק רישא דלא נחא ליה דווקא. (וע"ע באורחות שבת ח"ג פרק ל' הע' י"ג שדן באריכות בהיתר זו ובסוגים שונים של איסורי דרבנן).

ויש לציין דעת החזו"א שכותב (או"ח סי' ס"א א') וז"ל: מיהו עיקר ההיתר דתרי דרבנן אינו מוכרע ואין לו מקור בגמ' [אבל אין החזו"א אוסר להדיא].

⁵⁰ בשש"כ (מבוא פרק א' הע' נ"ה) העיר שבכמה מקומות במ"ב מצאנו שמחמיר בפ"ר דלנ"ל של תרי דרבנן:

(1) במ"ב (סי' של"ו ס"ק כ"ה) לגבי איסור ריצה ע"ג עשבים גדולים (אע"פ שזה מלאכה כלאחר יד, ומלאכה שאינה צריכה לגופה, ומקלקל).

(2) במ"ב (סי' של"ז ס"ק י"ד) לגבי איסור כיבוד הרצפה במכבדות העשויות מענפי אילן (אע"פ שזה מקלקל, ומלאכה שאינה צריכה לגופה, וכלאחר יד) וגם במ"ב (שם ס"ק י"ט) לגבי הכרעת חבית.

ועוד תימה שמצאנו שהרמ"א עצמו **מחמיר** (סי' ש"מ סע' ג') שלא לשבור עוגה בפ"ר של **תלת דרבנן** (וכמו שהעיר הדג"מ שם) שזה מוחק שלא ע"מ לכתוב, ומקלקל, וכלאחר יד, וצ"ע. (וע"ע באור לציון ח"א סי' כ"ה שדן בשיטת הרמ"א בפ"ר).

ושמעתה מפי מו"ר הג"ר פסח אליהו פאלק זצ"ל לתרץ שכל ההיתר של פסיק רישא של תרי דרבנן נאמר בסוג איסורי דרבנן שהסיבה שהם דרבנן אינו מחמת חסרון במלאכת מחשבת (היינו איסור צידת 'אין במינו ניצוד' אסור מדרבנן, ולא מחמת חסרון במלאכת מחשבת. אבל בנוגע לאיסורים של מלאכה שאצ"ל, או כלאחר יד,

פסיק רישא ע"י עכו"ם

לגבי אם יש איסור אמירה לעכו"ם במצב של פסיק רישא (היינו לבקש מעכו"ם לעשות פעולה המותרת, שאסור לישראל לעשות משום שיש בזה פסיק רישא) מצאנו דעות חלוקות בפוסקים⁵¹. ונראה שיש מקום להקל, ובפרט לצורך שבת.

הואיל והסיבה שהם אסורים הוא מחמת חסרון במלאכת מחשבת, לא נאמר בזה ההיתר של 'פסיק רישא של תרי דרבנן' של הפמ"ג.

⁵¹ **תה"ד** (סי' ס"ו) מיקל בזה, וז"ל שם: הכא עיקר כוונת השפחה לדבר היתר - לחמם בית החורף ... ואף כי פסיק רישא הוא לעניין החמין, מ"מ יש חילוק בשבות דרבנן [אמירה לעכו"ם] בין מתכוין גמור ללא מתכוין דפסיק רישא. **ומובא** היתר זו ברמ"א (סי' רנ"ג סע' ה'). ומסביר שם המג"א (ס"ק מ"א) ... ואע"ג דהוי פסיק רישא, מ"מ באמירה לעכו"ם לא קפדינן כולי האי. [וע"ע אורחות שבת ח"ב פרק כ"ג פ'].

והסברה להקל בפ"ר ע"י עכו"ם מצאנו בחידושים והגהות של רב ברוך פרענקיל על הט"ז (סי' רנ"ג ס"ק י"ח) שמסביר שבשבת עיקר האיסור של אמירה לעכו"ם הוא מצד אמירת הישראל, או משום שהגוי הוא שליח של הישראל, ולכן אין לאסור אלא במה שחל שם אמירה או שליחות של הישראל עיי"ש. **היינו** שאם האמירה של ישראל, והמעשה שבו נעשה הגוי שליח הם במילי דהיתרא, תו לא שייך איסור אמירה לעכו"ם, הגם שיש מעשה איסור ע"י פ"ר בפעולה שהעכו"ם עושה. וע"ש עוד שהיתר זו נאמר רק במצב שאין איסור של הנאה ממעשה עכו"ם.

ובדברי הגר"א לכ' מצאנו סתירה בתוך סימן א': בביאור הגר"א סי' רנ"ג (סע' א', על דברי הרמ"א בסוף הסעיף) כותב "דפסיק רישא ע"י עכו"ם מותר כמ"ש בס"ה בהגה". ושם בסוף הסימן (סי' רנ"ג סע' ה') כותב שחילוק של התה"ד בין איסורים שונים [היינו שאמירה לעכו"ם ופסיק רישא לפי תה"ד "שניהם איסורים קלים"] הוא דוחק גדול. וממשיך הגר"א שנראה שגם הרמ"א לא סמך עצמו ע"ז. ונראה מכאן שדעת הגר"א להחמיר באמירה לעכו"ם בפסיק רישא. (ובאורחות שבת ח"ב פרק כ"ג הע' קל"ד גם עומד ע"ז, ונשאר בצ"ע.)

ובשיטת המ"ב – בסי' רנ"ג (ס"ק צ"ט) מיקל המ"ב (כשיטת הרמ"א שם), וכן דעתו להקל בסי' רע"ז (ס"ק ט"ו), ובסי' רנ"ט (ס"ק כ"א), ובסי' של"ז (ס"ק י'). **מאידך**, בסי' רע"ו (ס"ק ל') מחמיר המ"ב שלא לבקש מעכו"ם לקחת נר של שמן וללכת במרוצה, משום פ"ר של מבעיר ומכבה. [ויש לדון אם סיבת האיסור כאן משום אמירה לעכו"ם של פ"ר, או משום אמירה לעכו"ם של איסור מוקצה, שכאן לא שייך הסברה

פסיק רישא שלא אכפת ליה

באותם מקומות שמצאנו בהם היתר במצב של פסיק רישא דלא ניחא ליה (כגון פסיק רישא דלא ניחא ליה של תרי דרבנן שהבאנו לעיל) לא רק כשאינו ניחא ליה מהתוצאה יש היתר אלא גם אם לא אכפת ליה מתוצאת הפעולה, קיים אותו היתר של פסיק רישא⁵².

הגדרת "לא ניחא ליה"

"לא ניחא ליה" היינו בעצם, ולא מחמת האסור הכרוך בו:
"ניחא ליה" תלוי באם דרך בני אדם ליהנות מתוצאה כזו. אבל

של "אי בעי ישראל שקיל ליה בעצמו ע"י טלטול מן הצד" הואיל ויש איסור פ"ר של מבעיר ומכבה. [וגם בסי' רנ"ג (ס"ק נ"א) כתב המ"ב שפ"ר ע"י עכו"ם יש מחמירין בזה (מג"א וא"ר), ומ"מ נראה דלצורך סעודת שבת יש לסמוך על דעת המקילין ע"י עכו"ם.

ואין להביא ראיה מדברי המ"ב בסי' רנ"ט (ס"ק כ"ו) שאוסר פ"ר ע"י עכו"ם, הואיל ושם טעמו בצידו (שעה"צ ס"ק כ"ו) "שהכא אינו דומה למה שהתיר השו"ע [כאן] פ"ר ע"י עכו"ם, דהתם הכבי הוא פ"ר דלנ"ל [משא"כ כאן יותר גרוע, או משום שזה נחשב מעשה ממש, או משום שנחשב פסיק רישא דניחא ליה]".

ונראה שיש מקום להקל, ובפרט לצורך שבת (ע"פ מ"ב רנ"ג ס"ק נ"א) הואיל ואמירה לעכו"ם איסורו מדרבנן, ומצאנו בכמה מהפוסקים (תה"ד, רמ"א, גר"א במקום א', ומ"ב ברוב המקומות) שדעתם להקל.

⁵² **מצאנו** בזה מח' רש"י ותוס' (שבת ע"ה). לרש"י (ד"ה טפי ניחא ליה) גם במה שלא אכפת ליה מודה ר"ש [שחייב] אבל תוס' שם (ד"ה טפי ניחא ליה) מוכיח שדווקא במאי דניחא ליה מודה ר"ש [שחייב], אבל במאי דלא אכפת ליה אינו מודה [ופטור]. הביה"ל (סי' ש"כ סע' י"ח ד"ה דלא ניחא ליה) הולך בשיטת התוס' וז"ל "אבל באמת אפ' רק היכא שאין נהנה כלל בפעולה שנעשה על ידו ואין לו שום נפקא מינה מזה נקרא גם כן פסיק רישא דלנ"ל כיון דהוא אין מכוון לפעולה". **וכע"ז** במ"ב (סי' שכ"א ס"ק נ"ז) שמביא דברי הבית מאיר שהתיר במקום הצורך להשתין על טיט שאינו שלו שבזה "לא ניחא ליה בלישתה" [וברור שכאן מדובר במקרה שלא אכפת ליה].

אם רק מחמת האיסור שכרוך בו לא ניחא ליה, אין זה מוגדר כפסיק רישא דלא ניחא ליה⁵³.

דבר שאינו מתכוין כשיש חשש וודאי

אם יתכן שבהמשך הפעולה של דבר שאינו מתכוין (שאינו פסיק רישא) ישתנה המצב ומה שהיה בגדר דבר שאינו מתכוין (ולא פסיק רישא) יהפוך לפסיק רישא, אסור להתחיל בפעולה של דבר שאינו מתכוין, שמא ישתנה המצב ולא יניח פעולתו⁵⁴.

⁵³ כך מוכיח הגרש"ז אוירבאך במנחת שלמה (ח"א סי' צ"א אות ט') ומסביר שם שהכלל הוא, שאם היינו אומרים שדבר זה מותר, אז שוב ניחא ליה מהתוצאה. ומוכיח יסוד זה מדברי התוס' (פסחים כ"ו:) לגבי פרה אדומה שמבואר שם שאם עלה עליה זכר פסולה, הגם שבאמת לא ניחא ליה מחמת הפסד פרה אדומה שדמיה יקרים, ומפרש התוס' שאילו היינו אומרים שהיא כשרה הוה ניחא ליה עכ"ד וה"ה לגבי שבת. וכ"כ באורחות שבת (ח"ג פרק ל' הע' י"א).

⁵⁴ תוס' (סנהדרין פ"ה. ד"ה ור"ש) שמסביר שסיבת האיסור בהסרת קוץ מאביו (שם פ"ה:) הוא משום שחיישינן שכשיתחיל להסיר יתהפך המצב של דבר שאינו מתכוין למצב של פסיק רישא, ולא יניח פעולתו. **ומובא** איסור זה בגר"ז (סי' רע"ז קו"א סק"א) שאין זה בכלל ספק פסיק רישא, אלא בכלל שאר חששות וגזרות שחששו חכמים, וכ"כ בשביתת השבת (כללי דבר שאין מתכוין ופסיק רישא אות ט').

העולה למעשה

- פסיק רישא דניחא ליה אסור מה"ת, ודלא ניחא ליה אסור מדרבנן.
- גם אם התוצאה במצב של מתכוין אסור מה"ת, הפעולה מותרת במצב של דבר שאינו מתכוין.
- ספק פסיק רישא או דבר שאינו מתכוין מותר בין בשבת ובין בשאר איסורים.
- אם חוזר על פעולות (כגון סירוק שערות) וכל פעולה בפני עצמה אינה פסיק רישא, אבל בכללות כל הפעולות ביחד הוי פסיק רישא, נדון זה כפסיק רישא ואסור.
- מה שהוא **קרוב** לפסיק רישא אסור בשבת. אבל כל שאינו קרוב לפסיק רישא בכלל דבר שאינו מתכוין ומותר, גם אם הצד שלא יקרה האיסור הוא קטן מאד.
- בספק פ"ר לשעבר פליגי האחרונים.
- אין הלכה כשיטת הערוך שמתיר פסיק רישא דלא ניחא ליה, ובכל זאת אין שיטה זו נדחית מכל וכל אלא לפעמים מצטרף כשיש עוד סיבות להקל ולהתיר.
- לגבי פסיק רישא (שלא ניחא ליה) של איסור דרבנן מצאנו סתירות בדעת השו"ע, ולפי הרמ"א אסור.
- פסיק רישא דלא ניחא ליה של איסור דרבנן במקום צער מותר.
- פסיק רישא דלא ניחא ליה של תרי דרבנן מותר.
- באותם מקומות שמצאנו היתר במצב של פסיק רישא דלא **ניחא** ליה, גם אם לא **אכפת** ליה מתוצאת הפעולה, קיים אותו היתר של פסיק רישא, וא"צ להיות לא ניחא ליה ממש.
- ניחא ליה תלוי באם היה ניחא ליה בתוצאה זו בימות החול, ואם רק מחמת האיסור שכרוך בו לא ניחא ליה, אין זה נכלל בהיתר של פסיק רישא דלא ניחא ליה.
- אם יתכן שבהמשך הפעולה של דבר שאינו מתכוין ישתנה המצב ומה שהיה בגדר דבר שאין מתכוין יהפוך לפסיק רישא, אסור להתחיל בפעולה של דבר שאינו מתכוין שמא ישתנה המצב ולא יניח פעולתו.

נספח

חידוש הרשב"א בפסיק רישא

הרשב"א (שבת ק"ז.) מדייק מדברי הירושלמי⁵⁵ וז"ל "שנראה שהתירו לנעול לכתחילה ביתו לשמור ביתו וצבי שבתוכו, דכיון שהוא צורך ביתו אע"פ שע"י כך ניצוד הצבי ממילא מותר, ובלבד שלא יתכוין לשמור את הצבי בלבד". הרשב"א וודאי מתיר פעולה של פסיק רישא, ומסתימת דבריו משמע שמותר גם אם ניחא ליה.

ותמה עליו הר"ן (שם) "האיך אפשר להתיר אם מתכוין לנעול בעדו ובעד הצבי, וכי מפני שהוא צריך לנעול ביתו נתיר לו לעשות מלאכה בשבת?". וממשיך הר"ן לתמוה "שאפילו אינו מתכוין לנעול בעד הצבי כל שהוא ידוע שהצבי בתוכו ושא"א לו שלא יהא הצבי נצוד בתוכו אסור... דמודה ר"ש בפסיק רישא". (ומסביר הר"ן אחרת בדברי הירושלמי.)

הבנת סברת הרשב"א

השלטי גבורים (בשבת שם) מפרש דברי הרשב"א, וז"ל "שגם אם היה יודע קודם שסגר שהיה בביתו צבי, שמותר לסגור ביתו, ולשמור ביתו והצבי שבתוכו אע"פ שע"י הנעילה נצוד הצבי ממילא, ובלבד שלא יתכוין לשמור את הצבי לבדו, אלא שמתכוין נמי לשמור הבית". וכותב עוד השלטי גיבורים "לדברי הרשב"א נמצינו למדין דאע"ג דקיי"ל דפסיק רישא אסור, היינו דווקא שבאותו מעשה דעביד הפסיק רישא אינו מתכוין ואינו עושה דבר היתר עמו, אבל אם באותו הפסיק רישא שעושה, עושה ג"כ דבר היתר עמו, ויתכוין גם לדבר היתר, אז אפ' עביד פסיק רישא ומכוין גם לו שרי"⁵⁶.

⁵⁵ מס' שבת פרק רבי אליעזר דאורג הלכה ו'

⁵⁶ ומסיים השלטי גיבורים "באמת קולא גדולה היא זו [שיטת הרשב"א]. וע' חידושי רבי שמעון יהודא הכהן (שם) שכותב על השלטי גבורים "דבריו מכוסין ממני"

היינו, שלפי השלטי גבורים בדעת הרשב"א, כל האיסור של פ"ר נאמר כשאין לו מטרת היתר בפעולה שהוא עושה, אלא סתם גורר ספסל ללא צורך. אבל כשיש לו מטרת וכוונת היתר במעשה שהוא עושה, בזה לא נאמר הכלל שפסיק רישא אסור.

ומצאנו בכמה אחרונים עוד דרכים לתרץ וליישב שיטת הרשב"א (ע' בהערה⁵⁷).

שהבועל בתולה בשבת (כתובות ו:): כוונתו רק לבעילה, וגם גורר ספסל, ולא יצויר כמעט שיעשה אדם מעשה בלא שום כוונה לאיזה מטרה של היתר.

⁵⁷ (1) הבן איש חי (שו"ת רב פעלים ח"א סי' כ"ג) דן גם הוא בהבנת דברי הרשב"א, ומסביר שהרשב"א לא קאמר דין זה אלא בנועל ביתו לשומרו והצבי בתוכו, "דלא מנכרא מילתא דנועל בשביל הצבי, אלא אדרבא מנכרא מילתא שנועל לשמור ביתו, דכל אדם שרואהו נועל אינו רואה הצבי שעומד שם... אין צידת הצבי ניכרת ונבררת מגוף המעשה של הנעילה".

וממשיך שם הבא"ח להסביר כמה מקומות בגמ' (גורר אדם מטה כיסא וספסל, מהלך אדם ע"ג עשבים בשבת ובלבד שלא יתכוין לעקור אותם, רוחץ אדם ידיו בעפר, פרצה דחוקה) שנראה שהם סתירה לדברי הרשב"א, ומסביר הבא"ח אליבא דרשב"א, שבכל המקומות אלו שאסרו פ"ר, היינו משום "דמעשה איסור נעשה לפנינו בלי שום תפונה, וכיון דהאיסור נראה להדיא במעשיו, לכך אם יתכוין לאיסורא אע"ג דמתכוין נמי להיתירא אסור, ובזה יודה הרשב"א".

(2) בשו"ת אבני נזר (או"ח סי' קצ"ד) מבאר שס"ל לרשב"א שאפ' במתכוין חשיב גרמא ולא חשיב מעשה בצבי עצמו. [לכ' לפי דבריו הקולא של הרשב"א מוגבל לאיסור צד שבזה שייך לדונו כמעשה גרמא, אבל אין קולא זו שייך כלל בשאר מלאכות שעושה מעשה בידיים, ואפ' בצידה לא שייך קולא זו אם צד בידיים].

(3) הגר"ש שקופ זצ"ל בחידושי רבי שמעון יהודא הכהן (על מס' כתובות סי' ד' אות ב') כותב כע"ז, ומפרש שהרשב"א מחלק בין צידה לשאר מלאכות, שבחורש וכה"ג המלאכה היא החריץ בקרקע, וכל כה"ג, אבל בצד "אין המלאכה מה שהצבי נשמר דהרי לא עשה שום שינוי בהצבי, אלא המעשה שעושה שיהא ניצוד זהו מלאכת צידה, ומשום הכי כשעושה נעילת דלת בשביל מטרה אחרת ג"כ אז אין הנעילה מעשה צידה ומה שהוא ניצד ממילא אינה צידה".

(4) **ומוסיף** הגר"ש שקופ (שם) בסוף דבריו עוד הסבר בשיטת הרשב"א, שבמלאכת צידה אינו עושה פעולה בבהמה עצמה ולכן "הוא רק כגורם" אלא כך צורתה של מלאכת צידה, (וכעין הגמ' ב"ק ס. זורה ורוח מסייעתו חייב) ובכה"ג אין פ"ר וגם

דעת הפוסקים

דברי הרשב"א אלו מובאים בב"י (סוף סי' שט"ז), וקצת משמע מסיום דברי הב"י⁵⁸ שאינו מסכים לדינא לשיטת הרשב"א. גם שיטה זו אינה מובאת בשו"ע בהל' שבת בשום מקום.

- המג"א (סי' שט"ז ס"ק י"א) מציין דברי הרב המגיד שמביא מחלוקת הרשב"א והר"ן, ומציין גם שיטת השלטי גיבורים הנ"ל, ומסיים המג"א "ומ"מ אין להקל"⁵⁹.
- גם רע"א (הגהות שו"ע סי' שט"ז) מדייק מדברי הרמ"א (שט"ז סע' ג') שאינו ס"ל כשיטת הרשב"א.

החיי אדם סומך על הרשב"א

החיי אדם (הל' שבת כלל ל' סע' ב') מיקל בפסיק רישא של דרבנן במקום צער (והבאנו דבריו למעלה). בנשמת אדם (שם אות א') מביא שיטת הרשב"א, והר"ן שחולק עליו, ומסביר הנשמת אדם שס"ל לרשב"א בפסיק רישא דלא ניחא ליה כשיטת הערוך שפסיק רישא דלא ניחא ליה מותר.

וממשיך הנשמת אדם שמשמע **שהרשב"א עצמו מתיר גם אם ניחא ליה**, וכבר תמה עליו הר"ן. ומסיק הנשמת אדם שבציפור שאין בו צידה מן התורה בבית, יש לסמוך במקום צער [על שיטת הרשב"א⁶⁰]

כוונה משותפת בכלל מלאכת צידה, אא"כ נעשה בכוונה לשם צידה גרידא, ובלא"ה אין שם המעשה מתחשבת על שם צידה. [ודבריו האחרונים אלו מאד דומים לדברי האבני נזר שהבאנו למעלה].

⁵⁸ הב"י מביא דברי הרב המגיד (פ"י מהלכות שבת הכ"ג) שמציין דברי הרשב"א וכותב עליו המ"מ "ואין להקל כ"כ".

⁵⁹ וק"ק על החפץ חיים בספרו מחנה ישראל (פרק ל"א סע' ב' בהגהה) שכותב שהמג"א "הביא דברי שניהם [היינו הרשב"א והר"ן] ולא הכריע". והנה עינינו רואות שמסקנת המג"א ש"אין להקל" כשיטת הרשב"א?

⁶⁰ מתוך דברי הנשמת אדם רואים שבפ"ר (של איסור דרבנן) דלא ניחא ליה דווקא הוא סומך על שיטת הרשב"א להתיר.

אם אין כוונתו כלל לשמירת הציפור - דהוי פסיק רישא דלא אכפת ליה בדרבנן. ומובא היתר זו גם במ"ב⁶¹.

רואים מכאן ששיטת הרשב"א לא נדחתה לגמרי, ולפי הח"י אדם ומ"ב סומכים עליו במצב של פסיק רישא דלא ניחא ליה באיסור דרבנן במקום צער.

המחנה ישראל סומך על הרשב"א בשעת הדחק גדול

החפץ חיים בספרו מחנה ישראל (פרק ל"א סע' ב') כותב בנוגע לחייל יהודי שמוכרח ללכת בשבת, שאסור לקחת החפצים שלו עמו, אבל "אם נושאם בצירוף שאר החפצים שמוכרח לישא אותם מצד הציווי, אפשר דאין ע"ז איסור" ובהגהה שם מסביר שהתיר את זה ע"פ הגמ' (מנחות ס"ד, יומא פ"ד) שאם מתכוין להעלות דגים וגם תינוק שנטבע אין בזה איסור בשבת, ומותר לכתחילה.

ובהמשך ההגה מביא שיטת הרשב"א הנ"ל במכוון לסגור ביתו וצבי שמור בתוכו, וכותב ע"ז המחנה ישראל "במקום הדחק כזה פשוט דיש לסמוך על הרשב"א" ומאריך להוכיח שכמה ראשונים ס"ל כוותיה (וראה הערה⁶²).

[ולא זכיתי להבין דבריו הקדושים, אם הח"י אדם מיקל אך ורק במקום דלא ניחא ליה, למה סמך עצמו בזה על שיטת הרשב"א, אם הח"א בכבודו ובעצמו כתב לפני כן לפרש שהרשב"א ס"ל כשיטת הערוך; הלא שיטת הרשב"א בצידה כמעט נדחתה מהלכה, ולעומת זאת שיטת הערוך מופיע בפוסקים, ולמה לח"א לסמוך על שיטה דחיה שמודה לו רק במקצת, במקום לסמוך על שיטת הערוך שכן מופיע במקומות אחרים בפוסקים?]

⁶¹ סי' שט"ז ס"ק ה'

⁶² עיי"ש היטב שכותב שאין לחלק משום שכאן [בחייל] הוא מרבה בפעולה בשעת מעשה - משום שהעלאת מצודה בדגים יוכיח [שגם שם הוא מרבה בפעולה כדי לצוד דגים עם התינוק] וכן ריבוי שיעורים בבישול יוכיח, שס"ל לרשב"א שאינו חייב חטאת אם מרבה בבישול לצורך חולה [שיש בו סכנה, בשבת].

ורואים מתוך דבריו של הח"ח ששיטת הרשב"א הנ"ל לגבי צידה (בנועל ביתו וצבי בתוכו) ושיטת הרשב"א לגבי ריבוי בשיעורים לחולה (מובא בר"ן פ"ב דביצה) חדא

הרי מצאנו שהחפץ חיים סומך על הרשב"א בשעת הדחק⁶³ גדול.

שיטת המגיד משנה בפסיק רישא

הרמב"ם (הל' שבת פרק י"ב הלכה ב') כותב שהמכבה גחלת של מתכת פטור, ואם נתכוין לצרף חייב. המגיד משנה (שם) מדייק מדברי הרמב"ם "שכל שאינו מתכוין, אין ראוי לומר בו פסיק רישא... מפני שכשהוא מתכוין הוא עושה מלאכה, וכשאינו מתכוין אין בו מלאכה כלל, שהרי אין רוצה לעשות ממנו כלי, דומה לקטימת קיסם (שם פרק י"א הלכה ז') שכל שאינו קוטמו לחצוץ בו שינוי אע"פ שראוי לכך בקטימתו פטור, שכל שהוא מפני תיקון כלי, מי שאינו מתקנו פטור".

ורואים מדברי המגיד משנה שיש פעולות שאע"פ שהם דומות לפסיק רישא (משום שבוודאי יעשה מלאכה מחמתן) שונים הם מפסיק רישא רגיל, ומותרות הם. ודברי המגיד משנה אלו מובאים במג"א (סי' שי"ח ס"ק ל"ו).

ודומה לזה מצאנו לגבי מפיס מורסא: איתא ברמב"ם (הלכות שבת פרק י' הלכה י"ז) המפיס שחין להרחיב פי המכה חייב משום מכה בפטיש, ואם הפיסה להוציא ממנה הליחה שבה הרי זה מותר⁶⁴.

שיטתא היא, ומחלוקת רשב"א ור"ן בשני המקומות לשיטתם אזלי. חדא, שמביא ראה לשיטת הרשב"א בצידה משיטת הרשב"א לגבי ריבוי בשעורים. ושנית, שמוכיח שאפשר לסמוך על הרשב"א בצידה בשעה"ד מכמה ראשונים שס"ל כוונתה ריבוי בשעורים לחולה. ואע"פ שאין מוכרח שהשני מחלוקת תלויים זה בזה, ולכ"ש מקום לחלק ביניהם, בכל זאת ס"ל לח"ח שיסוד א' לשניהם.

⁶³ **וכדאי לציין** שהמ"ב לא הביא היתר כזו בשום מקום במ"ב, ולא בבית הלל, ולכ"רואים שדעתו להחמיר, חוץ ממקרה הזו של החייל שהמציב הוא שעת הדחק גדול. ⁶⁴ ומדי דברי בשיטת הרמב"ם נציין דברי הגר"ח הלוי בשיטת הרמב"ם בקיצור נמרץ: הגר"ח מיישב קושיית המ"מ על הרמב"ם, ששואל המ"מ שלפי הרמב"ם שס"ל שמלאכה שאצ"ל חייב, וכאן הרמב"ם מתיר מפיס מורסא אם עושה כדי להוציא ממנה ליחה? ומתוך הגר"ח שס"ל לרמב"ם כשיטת הערוך שפ"ר דלא ניחא ליה הוא

ומסביר שם המ"מ בשם ספר הבתים "יראה לי שאין זה מלאכה שאין צריכה לגופה⁶⁵, כי מלאכה שאינה צריכה לגופה הוא עושה המלאכה בעצמה ובכוונה, אבל דברים אלו אין כוונתו למלאכה שכל כוונתו, הוא להוציא לחה..."

והמ"ב (סי' שכ"ח שעה"צ ס"ק ס"ה) בעניין מפיס מורסא מביא דברי המ"מ בשם ספר הבתים ומסביר "רצה לומר שכל שאינו מתכוין לעשות פה, אין ע"ז שם מלאכה כלל ולא שייך לומר ע"ז פסיק רישא הוא, וכעין מה שכתוב המג"א (סי' שי"ח ס"ק ל"ו)". ובספר שביתת השבת⁶⁶ מציין דברי המ"מ וכותב ע"פ דבריו שיש דברים שנראה כאלו הוא פסיק רישא ופטור, ויש שמותר לכתחילה.

בביאור דברי המגיד משנה מצאנו כמה שיטות בפוסקים (ראה הערה⁶⁷), וסיכום עיקר השיטות כדלהלן:

בכלל דבר שאינו מתכוין דקיי"ל דמותר בכל התורה כולה, ולכן פסק כשמואל שמפיס מורסא וצידת נחש מותרים.

⁶⁵ הגם שבמפיס מורסא דן המ"מ על איסור מלאכה שאצ"ל ובמקרה של צירוף דן המ"מ על איסור פסיק רישא, לכ"צ"ל שהסברא להקל ולהתיר שווה בשני המקומות. [ונכע"ז מצאנו בגמ' כריתות (כ:) שלפי תירוץ של ר' אשי שם המחלוקת האם דבר שאינו מתכוין מותר או אסור, ולפי תוס' (שם ד"ה סבירא ליה) המח' בנוגע למלאכה שאצ"ל, ומסביר הגר"ח הלוי (על הרמב"ם הל' שבת פ"י) שלפי"ז לשון "דבר שאין מתכוין" שבגמ' הוא לאו דווקא, עיי"ש.]

⁶⁶ כללי דבר שאין מתכוין ופסיק רישא ד'

⁶⁷ בביאור דברי המגיד משנה אלו מצאנו דעות חלוקות בפוסקים: קודם כל, הרמב"ם שעליו דיבר המ"מ מדבר בענין גחלת של מתכת. הלחם משנה (פי"ב מהל' שבת ה"א) כותב על דברי ה"ה "וכל זה יובן דווקא בגחלת של מתכת שאין כאן תיקון כלל שאינו כלי ואין החיוב בא אלא מחמת הכוונה אשר לו, דאם אין לו כוונה אין הצירוף מועיל בגחלת ... אבל במיחם שנתנו לתוכו צונן שיש שם תיקון כלי... ראוי לחייבו אע"פ שאין לו כוונה לצירוף..." ומדייק ככה בדברי ה"ה שגם כוונתו להקל רק בגחלת ולא במיחם.

המג"א (סי' שי"ח ס"ק ל"ו) מציין דברי ה"ה על השו"ע (סע' י"ב) שמדבר במיחם. [וקצת משמע שהמג"א אינו מחלק בין גחלת למיחם ולכן הביא דברי ה"ה כאן.] הגרע"א (בהגהות שו"ע) כותב על המג"א "משמע שלדברי ה"ה מיירי אף באיכא

פסיק רישא, **אולם באמת** הרב המגיד כתב זה רק על גחלת וכמו שביאר הלח"מ שם דבגחלת אין כאן תיקון כלי - שאינו כלי ... משא"כ במיחם שיש מיד תיקון כלי בשעה שמתחזק, אף בלא מתכוין חייב היכא דהוא פ"ר, וברור".

החמד משה (ס' ש"ח ס"ק ח') מציין דברי המג"א וחולק עליו בהבנת שיטת הרב המגיד, וטוען שכל ההיתר של ה"ה נאמר על גחלת (שהוא דבר שאינו כלי) ולא על מיחם (שהוא כלי). והחילוק ביניהם מסביר שם, שדבר שהוא כלי וצריך צירוף, גם אם לא מכוון אסור משום פסיק רישא. אבל דבר שאינו כלי, ועושה פעולה שאינו מלאכה בעצם, וע"י עשיית דבר זה ראוי להיות כלי, בזה חידש הרב המגיד שאין בו משום תיקון כלי כל שלא נתכוין לזה. גם הלבושי שרד (על המג"א שם) כותב שהמגיד משנה דיבר על גחלת, לא על מיחם, וממשיך וכותב שהמג"א העתיק לשון ה"ה ללמד לדין גחלת. הדגול מרבבה (על דברי המג"א שם) מציין דברי הלח"מ, והקשה על המג"א שהביא דברי ה"ה לגבי מיחם, ומתרץ שצ"ל שבאמת לא הביא המג"א דברי ה"ה לגבי מיחם, רק לשאר דברים [לכל כוונתו לגחלת].

הרי לפנינו שלפי הלח"מ, הגרע"א, החמד משה, לבושי שרד, ודגול מרבבה, חידוש של המגיד משנה בפסיק רישא נאמר דווקא בגחלת ולא במיחם (ולפי הלבושי שרד והדגול מרבבה גם הפשט במג"א זה ככה).

אבל הישועות יעקב (ס' ש"ח ס"ק י"א) לומד אחרת ומבין דברי המג"א כפשוטו, שמיייר גם במיחם. ומסביר הישועות יעקב שבאיסור גמר מלאכה צריך שיהיה מתכוין לגמור הכלי ואז חשיב מלאכה, אבל אם אינו רוצה לגמור הכלי באופן שיהא ראוי יותר, אין כאן מלאכה כלל, והדבר תלוי במחשבת האדם.

ובספר שביתת השבת (כללי דבר שאין מתכוין ופסיק רישא באר רחובות ס"ק א') כותב שאע"ג שהישועות יעקב ס"ל שדין זה שייך אך ורק לגבי מתקן מנא, באמת הדין שייך גם בשאר מלאכות. וממשיך שביתת השבת להביא עוד דוגמאות ומקרים שבהם ג"כ מצאנו היתר כה"ג, ומביא שהמלקט עצים בתלוש – אם כוונתו ליפות הקרקע חייב משום חורש, אבל אם אין כוונתו לכך, לאו מידי עביד ופטור [ע"פ גמ' מ"ק י']. **וכן** אם יש לו מין אוכל מעורב טוב ברע, ואיכא דקפיד ואיכא דלא קפיד – מאן דקפיד חייב משום בורר, ומאן דלא קפיד והסירים כמתעסק פטור (כמו מלקט יבולות הנ"ל) [לכל מקורו בפמ"ג ס' ש"ט מ"ז סק"ו], וכן המותח חוט של תפירה, אם מתח כמתעסק ולא לתפור בו פטור אליבא דרמב"ם (הלכות שבת פרק י' הלכה ט') [לציין שלא מוזכר היתר זו בפירוש לא ברמב"ם שם ולא בשו"ע ס' ש"מ סע' ו']. וכן לענין אהל כל שהוא מתכוין לצל חייב משום אהל, ואם אינו מתכוין לצל פטור [ע"פ שו"ע ס' ש"ט סע' ב'].

- לפי לח"מ, רע"א, חמד משה, לבושי שרד, ודגול מרבבה, החידוש של המגיד משנה בפסיק רישא (היינו שאע"פ שנראה כפסיק רישא של צירוף, אם אינו מכון מותר) נאמר דווקא בגחלת ולא במיחם (ע' הע' לעיל).

- לפי הישועות יעקב באיסור גמר מלאכה אם הוא מתכוין לגמור הכלי חייב, אבל אם אינו מתכוין כלל לגמר הכלי אין על זה שם מלאכה כלל.

- לפי שביתת השבת הדין של המגיד משנה שייך גם בשאר מלאכות, והכלל הוא שכל שפעולתו ניכרת (כמו זורע, קוצר, גוזז, מבשל, וכיוצ"ב) הוי מלאכה בכל ענין. **אבל** אם המלאכה נקראת רק ע"ש התיקון כמו מתקן מנא וכל כה"ג, אם אינו מתקן אינו מלאכה והוא היתר גמור.

רואים שאליבא דהמגיד משנה יש פעולות מסוימות שאע"פ שנראים שהם פסיק רישא של מלאכה, לא דנים אותם כפסיק רישא ומותר לעשותם בשבת.

ויסוד הדברים, שיש פעולות שהם בעצם מלאכה, בלי קשר למחשבת האדם, ובאלו אין היתר של אינו מתכוין במצב של פסיק רישא.

אבל יש פעולות שאם חסר כוונה, אין בתוצאת הפעולה שם מלאכה כלל, ובאלו אם אין כוונה למלאכה, לא שייך לומר שעשה מלאכה בלי כוונה, אלא הואיל וליכא כוונה ליכא מלאכה, וממילא מותר לעשותו בשבת.

וכללא דמלתא כותב שביתת השבת (שם) כל שפעולתו ניכרת כמו זורע, קוצר, גוזז, מבשל, וכיוצ"ב הוי מלאכה בכל ענין... אבל אם המלאכה נקראת רק ע"ש התיקון כמו מתקן מנא וכל כה"ג, אם אינו מתקן שוב אינו מלאכה והוא היתר גמור.